

ТЕХНОЛОГІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

ТЕХНОЛОГІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Методичні рекомендації

Укладачка: О. Є. Гордійчук

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

2026

УДК 373.3..376 (072)

Т 38

Друкується за ухвалою вченої ради
факультету педагогіки психології та соціальної роботи
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(протокол №10 від 27 травня 2026 року)

Рецензенти:

Садова І. І., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та методики початкової освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Олійник М. І., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і психології дошкільної та спеціальної освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Т 38 Технології інклюзивного навчання у початковій школі : метод. рекомендації. укл. О. Є. Гордійчук Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2026. 49 с.

Пропоноване видання спрямовано на методичне забезпечення опанування навчальної дисципліни, зорієнтованої на підготовку майбутніх фахівців до професійної діяльності в умовах інклюзивного освітнього середовища.

Зміст видання структуровано за двома модулями. Подано методичні рекомендації до опанування кожної теми, плани лекційних і семінарських занять, завдання для самостійної роботи студентів, а також перелік питань для самоконтролю навчальних досягнень. Окрему увагу приділено організації проєктної діяльності у межах першого модуля та виконанню практико-орієнтованих робіт у межах другого модуля.

Для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми «Початкова освіта» (спеціальність А3).

УДК 373.3..376 (072)

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2026
© Укладачка: О. Є. Гордійчук

ЗМІСТ

Вступ	4
Опис навчальної дисципліни і структура змісту.....	7
Зміст методичних рекомендацій	10
▪ МОДУЛЬ 1. Теоретико-методологічні та організаційні основи технологій інклюзивного навчання в новій українській школі	10
▪ МОДУЛЬ 2. Педагогічні технології інклюзивного навчання здобувачів освіти в початковій школі	17
Загальні рекомендації щодо підготовки до підсумкового контролю.....	31
Список рекомендованої літератури	37
Глосарій основних понять	43

ВСТУП

Актуальність дисципліни в системі підготовки магістра початкової освіти зумовлена реалізацією інклюзивної освіти в умовах Нової української школи, підвищенням вимог до професійної підготовки магістра початкової освіти, здатного креативно проєктувати освітній процес, автономно приймати педагогічні рішення та ефективно діяти в умовах освітньої різноманітності.

Сучасний учитель початкових класів виступає не лише організатором навчання, а й активним учасником педагогічного партнерства між усіма суб'єктами інклюзивного освітнього середовища.

Навчальна дисципліна «Технології інклюзивного навчання у початковій школі» є обов'язковою складовою освітньо-професійної програми «Початкова освіта» і спрямована на формування у здобувачів вищої освіти здатності створювати соціально-сприятливі умови для ефективного функціонування інклюзивного освітнього середовища шляхом упровадження інноваційних педагогічних практик, пропедевтичних і корекційних технологій (СК–10).

Актуальність дисципліни викликана також необхідністю підготовки фахівця, який володіє інструментами професійної підтримки та методичного супроводу, здатний здійснювати педагогічну, психологічну та методичну допомогу учасникам освітнього процесу, зокрема в межах супервізійної та інтервізійної діяльності (ПРН–5, ПРН–10). У цьому контексті дисципліна забезпечує розвиток креативності (ЗК–2), автономності в професійній діяльності (ЗК–4) та готовності до навчання впродовж життя (СК–5).

Мета вивчення навчальної дисципліни – формування у здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти професійної готовності до креативного, автономного та відповідального впровадження технологій інклюзивного навчання

у початковій школі; розвитку здатності до педагогічного партнерства, професійної підтримки та методичного супроводу учасників інклюзивного освітнього процесу з урахуванням сучасних вимог Нової української школи.

Завдання навчальної дисципліни

Відповідно до компетентностей і програмних результатів навчання ОПП, дисципліна спрямована на:

- формування здатності генерувати нові ідеї щодо організації інклюзивного освітнього процесу та впровадження організаційних та педагогічних технологій (ЗК–2);
- розвиток уміння працювати автономно, приймати професійні рішення та нести відповідальність за їх наслідки в умовах інклюзивного класу (ЗК–4);
- формування здатності до педагогічного партнерства, професійної взаємодії та безперервного саморозвитку (СК–5);
- оволодіння вміннями створювати соціально-сприятливе інклюзивне середовище шляхом упровадження пропедевтичних, корекційних та інноваційних освітніх технологій (СК–10);
- підготовку до здійснення педагогічної та методичної підтримки учасників освітнього процесу (ПРН–5);
- формування здатності використовувати інструменти професійної підтримки та методичного супроводу в інклюзивному класі (ПРН–10).

У результаті вивчення навчальної дисципліни передбачається, що здобувач вищої освіти:

- демонструє здатність до генерування креативних ідей щодо проєктування та вдосконалення інклюзивного освітнього середовища початкової школи (ЗК–2);
- здійснює автономну професійну діяльність, приймаючи обґрунтовані педагогічні рішення в умовах інклюзивного класу (ЗК–4);

- реалізує педагогічне партнерство з асистентом учителя, фахівцями психолого-педагогічного супроводу та батьками на засадах навчання впродовж життя (СК–5);
- створює соціально сприятливі умови для ефективного функціонування інклюзивного освітнього середовища з використанням організаційних і педагогічних технологій (СК–10);
- надає педагогічну та методичну допомогу учасникам інклюзивного освітнього процесу, зокрема в межах супервізійної та консультативної діяльності (ПРН–5);
- застосовує інструменти професійної підтримки та методичного супроводу з метою забезпечення навчання в інклюзивному класі (ПРН–10).

Вивчення навчальної дисципліни розраховано на 90 годин (3 кредити), з них 30 годин аудиторних та 60 години самостійної роботи. Звітна форма контролю – *залік*.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ І СТРУКТУРА ЗМІСТУ

Структура навчальної дисципліни побудована з урахуванням поетапного формування визначених компетентностей і програмних результатів навчання. Логіка вивчення передбачає послідовний перехід від теоретико-методологічного осмислення до практичного опанування технологій інклюзивного навчання у початковій школі, що забезпечує:

- розвиток креативності та автономності (ЗК–2, ЗК–4);
- формування навичок педагогічного партнерства (СК–5);
- оволодіння інструментами професійної підтримки та супроводу (СК–10, ПРН–5, ПРН–10).

Для досягнення програмних результатів навчання **рекомендується:**

- організовувати освітню діяльність на засадах автономності, відповідальності та академічної доброчесності (ЗК–4);
- виявляти креативність у виконанні практичних і проєктних завдань (ЗК–2);
- активно долучатися до форм педагогічного партнерства, групової роботи і рефлексивних практик (СК–5, ПРН–5);
- використовувати інструменти професійної підтримки та методичного супроводу під час аналізу кейсів і моделювання інклюзивного освітнього середовища (ПРН–10);
- спрямовувати освітню діяльність на формування готовності до безперервного професійного розвитку та навчання впродовж життя.

Опис навчальної дисципліни

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин							Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	змістових модулів	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	5-й	9	3	90	2	16	-	14	-	60	-	залік
Заочна	5-й	9	3	90	2	8	-	-	-	82	-	залік

Структура змісту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	Денна форма						Заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					с.р.
		л	сем	лаб	інд	с.р.		л	сем	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
М.1													
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ТЕХНОЛОГІЙ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ													
Тема 1. Технологічний підхід – імператив інклюзивного навчання учнів у системі початкової школи.	14	2	2	-	-	10	6	1	-	-	-	5	
Тема 2. Формування професійної готовності педагога до реалізації технологій інклюзивного навчання в контексті Нової української школи.	14	2	2	-	-	10	6	1		-	-	5	
Разом за модулем 1	28	4	4	-	-	20	12	2	-	-	-	10	
М.2													
ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ													
Тема 3 Індивідуалізація і диференціація як педагогічні технології інклюзивного навчання учнів.	9	2	2	-	-	5	15	1	-	-	-	14	
Тема 4. Кооперативна технологія навчання учнів інклюзивного класу.	14	2	2	-	-	10	15	1	-	-	-	14	
Тема 5 Технологія подолання навчальних і поведінкових труднощів.	14	2	2	-	-	10	18	2	-	-	-	16	
Тема 6. Технологія формування у здобувачів освіти соціальних навичок.	9	2	2	-	-	5	15	1				14	

Тема 7. Технологія альтернативної комунікації учнів з особливими освітніми потребами.	16	4	2	-	-	10	15	1	-	-	-	14
Разом за модулем 2	62	12	10	-	-	40	78	8	-	-	-	72
Усього годин:	90	16	14	-	-	60	90	8	-	-	-	82

ЗМІСТ МЕТОДИЧНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ

МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ТЕХНОЛОГІЙ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Анотація до модуля 1

Модуль 1 присвячений теоретико-методологічному осмисленню інклюзивного навчання в системі початкової освіти та визначенню організаційних засад упровадження педагогічних технологій в умовах Нової української школи. Його зміст зорієнтований на формування у здобувачів вищої освіти цілісного уявлення про інклюзивне навчання як системне педагогічне явище, що реалізується на засадах технологічного підходу, а також на усвідомлення ролі педагогічних технологій у проєктуванні інклюзивного освітнього процесу. Опанування модуля сприяє розвитку професійної готовності вчителя початкових класів до реалізації інклюзивних освітніх практик, зокрема здатності до педагогічного партнерства, професійної підтримки та методичного супроводу учасників освітнього середовища.

Тематика модуля 1 спрямована на:

- формування теоретико-методологічного підґрунтя аналізу інклюзивного навчання як цілісної освітньої системи;
- усвідомлення технологічного підходу як інструменту організації та проєктування інклюзивного освітнього процесу в початковій школі;
- розвиток професійної готовності майбутнього вчителя початкових класів до реалізації інклюзивних освітніх практик, педагогічного партнерства та методичного супроводу учасників освітнього процесу.

Тема 1. Технологічний підхід – імператив інклюзивного навчання учнів у системі початкової школи

Методичні рекомендації

Під час підготовки до опанування теми студентам доцільно зосередити увагу на осмисленні технологічного підходу як методологічної основи інклюзивного навчання, розглядаючи його не лише як сукупність педагогічних прийомів, а як цілісну систему проєктування, організації та оцінювання освітнього процесу в початковій школі. Особливу увагу слід приділити аналізу ключових ознак педагогічних технологій, зокрема, системності, алгоритмічності, відтворюваності, результативності та їх значенню для забезпечення якості інклюзивного навчання та врахування індивідуальних освітніх потреб учнів.

У процесі опрацювання лекційного матеріалу й підготовки до семінарського заняття рекомендується зіставляти вітчизняні та зарубіжні підходи до розуміння технологічного підходу, а також аналізувати міжнародні документи й національні нормативно-правові акти, що регламентують організацію інклюзивного освітнього середовища. Важливим аспектом підготовки є усвідомлення професійних ролей учителя й асистента вчителя як суб'єктів реалізації педагогічних технологій, їхньої взаємодії та відповідальності за досягнення запланованих освітніх результатів в інклюзивному класі.

Виконуючи завдання для самостійної роботи, варто зосередитися на порівняльному аналізі традиційного й технологічного підходів та практичному застосуванні теоретичних положень під час аналізу прикладів інклюзивних уроків. Доцільно звертати увагу на логіку побудови уроку, послідовність дій учителя й асистента, використання диференційованих завдань і прогнозування результатів навчання. Такий підхід сприятиме формуванню здатності критично оцінювати освітню практику та усвідомлено застосовувати педагогічні технології в майбутній професійній діяльності.

План лекції

1. Поняття технологічного підходу в освіті та його значення для інклюзивного навчання.
2. Технологічний підхід у вітчизняній та зарубіжній педагогіці.
3. Особливості впровадження технологій в інклюзивному освітньому середовищі.
4. Роль учителя та асистента вчителя у використанні технологічного підходу.

План семінарського заняття

1. Обґрунтування сутності технологічного підходу в освіті та його значення для інклюзивного навчання.
2. Аналіз міжнародних документів, вітчизняних нормативних актів, що створюють соціально-сприятливі умови функціонування інклюзивного освітнього середовища та можливості впровадження технологій інклюзивного навчання учнів, вітчизняних і зарубіжних джерел щодо технологічного підходу.
3. Характеристика особливостей впровадження технологій в інклюзивному освітньому середовищі.
4. Дискусія щодо ролі учителя та асистента вчителя у використанні технологічного підходу.

Завдання для самостійної роботи з теми 1

- ✓ Опрацювати наукові вітчизняні та зарубіжні джерела й скласти таблицю *«Технологічний підхід в освіті та його значення для інклюзивного навчання»*, виокремивши основні ознаки, переваги та дидактичні можливості технологічного підходу.
- ✓ Підготувати нотатник-аналіз прикладу інклюзивного уроку з позицій використання педагогічних технологій, визначивши їх сильні сторони та можливі напрями вдосконалення освітнього процесу.

- ✓ Підготуватися до дискусії щодо ролі вчителя та асистента вчителя у використанні технологічного підходу в умовах інклюзивного навчання, обґрунтувавши власну позицію прикладами з освітньої практики.

***Примітка щодо форми виконання завдань:** завдання 1-2 виконуються у письмовій формі (таблиця, аналітичний коментар) або у вигляді короткої презентації. Результати подаються для обговорення на семінарському занятті або завантажуються до електронного курсу.*

Запитання для самоконтролю

- У чому полягає сутність технологічного підходу в освіті та яке його значення для організації інклюзивного навчання в початковій школі?
- Які міжнародні документи та вітчизняні нормативно-правові акти визначають умови впровадження технологій інклюзивного навчання та формування соціально сприятливого інклюзивного освітнього середовища?
- Які особливості впровадження педагогічних технологій в інклюзивному освітньому середовищі початкової школи?
- У чому полягає специфіка професійних ролей учителя та асистента вчителя в процесі реалізації технологічного підходу?

Тема 2. Формування професійної готовності педагога до реалізації технологій інклюзивного навчання в контексті НУШ

Методичні рекомендації

Під час опанування теми рекомендується зосередитися на розумінні професійної готовності педагога як інтегративної науково-педагогічної категорії, що поєднує мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та рефлексивний компоненти. Доцільно розглядати професійну готовність не лише як результат

професійної підготовки, а як динамічний процес розвитку особистості вчителя, безпосередньо пов'язаний із реалізацією технологій інклюзивного навчання в початковій школі. Особливу увагу слід приділити аналізу взаємозв'язку між рівнем професійної готовності педагога та якістю організації інклюзивного освітнього процесу.

У процесі підготовки до семінарського заняття важливо опрацювати нормативно-концептуальні засади Нової української школи, що визначають вимоги до професійної діяльності вчителя в умовах інклюзивного навчання. Варто проаналізувати ключові положення державних і міжнародних документів, співвіднести їх із практичними завданнями вчителя початкових класів та усвідомити значення нормативного регулювання для формування професійної готовності педагога. Такий аналіз сприятиме розвитку здатності критично осмислювати освітню політику та її вплив на педагогічну практику.

Виконуючи завдання для самостійної роботи, доцільно зосередитися на аналізі етапів формування професійної готовності педагога та шляхів розвитку здатності до педагогічного партнерства, професійної підтримки та методичного супроводу учасників інклюзивного освітнього процесу. Важливо поєднувати теоретичні положення з рефлексією власної професійної позиції, визначати можливі професійні виклики та перспективи розвитку готовності до роботи в інклюзивному середовищі. Такий підхід сприятиме формуванню усвідомленої професійної ідентичності майбутнього вчителя початкових класів.

План лекції

1. Професійна готовність педагога як інтегративна науково-педагогічна категорія.
2. Нормативно-концептуальні засади формування професійної готовності педагога до інклюзивного навчання в НУШ.
3. Етапи формування професійної готовності педагога до реалізації технологій інклюзивного навчання.

4. Розвиток здатності педагога до педагогічного партнерства, професійної підтримки та методичного супроводу учасників інклюзивного освітнього процесу.
5. Професійні виклики та перспективи розвитку готовності педагога в умовах Нової української школи.

План семінарського заняття

1. Обговорення сутності професійної готовності педагога як інтегративної науково-педагогічної категорії та її структури.
2. Аналіз нормативно-концептуальних документів, що регламентують формування професійної готовності педагога до інклюзивного навчання в Новій українській школі.
3. Характеристика та порівняльний аналіз етапів формування професійної готовності педагога до реалізації технологій інклюзивного навчання.
4. Обговорення шляхів розвитку здатності педагога до педагогічного партнерства, професійної підтримки та методичного супроводу учасників інклюзивного освітнього процесу.
5. Дискусія щодо професійних викликів і перспектив розвитку готовності педагога в умовах Нової української школи.

Завдання для самостійної роботи

- ✓ Підготувати презентацію (5-6 слайдів), у якій розкрити сутність професійної готовності педагога як інтегративної науково-педагогічної категорії та її структурні компоненти.
- ✓ Скласти нотатник аналізу моделей професійної готовності педагога, здійснивши порівняльну характеристику етапів її формування та можливостей практичної реалізації в інклюзивному освітньому середовищі.
- ✓ Підготувати огляд перспективного педагогічного досвіду вчителів інклюзивних класів початкової школи щодо впровадження педагогічних технологій інклюзивного навчання, з акцентом на педагогічне партнерство та професійну підтримку.

Примітка щодо форми виконання завдань: перелік завдань – на вибір студента. Самостійна робота виконується у формі презентації, аналітичного нотатника або письмового огляду нормативних документів. Окремі результати можуть бути представлені усно під час семінарської дискусії.

Запитання для самоконтролю

- У чому полягає сутність професійної готовності педагога як інтегративної науково-педагогічної категорії? Які компоненти визначають її структуру?
- Які нормативно-концептуальні документи Нової української школи регламентують формування професійної готовності педагога до інклюзивного навчання? У чому їх значення для професійної діяльності вчителя початкових класів?
- Які етапи формування професійної готовності педагога до реалізації технологій інклюзивного навчання? Як вони пов'язані між собою?
- У чому полягає зміст і значення розвитку здатності педагога до педагогічного партнерства, професійної підтримки та методичного супроводу учасників інклюзивного освітнього процесу?
- Які професійні виклики постають перед педагогом у процесі реалізації інклюзивного навчання в умовах Нової української школи? Які перспективи розвитку професійної готовності педагога можна визначити?

МОДУЛЬ 2. ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Анотація до модуля 2

Модуль 2 спрямований на формування у здобувачів вищої освіти практичних умінь і навичок застосування сучасних педагогічних технологій інклюзивного навчання в освітньому процесі початкової школи.

Зміст модуля орієнтований на опанування технологій індивідуалізації та диференціації навчання, кооперативної взаємодії, подолання навчальних і поведінкових труднощів, розвитку соціальних навичок та альтернативної комунікації учнів з особливими освітніми потребами.

Опанування модуля сприяє розвитку здатності майбутнього вчителя початкових класів проєктувати та реалізовувати інклюзивний освітній процес з урахуванням індивідуальних освітніх потреб учнів і вимог Нової української школи.

Тематика модуля 2 спрямована на:

- забезпечення практико-орієнтованого характеру навчання;
- моделювання професійних педагогічних ситуацій у контексті інклюзивного навчання;
- інтеграцію теоретичних знань і методик початкової освіти у практичну діяльність майбутнього вчителя.

Тема 3. Індивідуалізація і диференціація як педагогічні технології інклюзивного навчання

Методичні рекомендації

Під час опанування теми студентам рекомендується зосередитися на чіткому розмежуванні понять «індивідуалізація» та «диференціація» як взаємопов'язаних, але не тотожних педагогічних категорій. Важливо усвідомити їх дидактичну сутність, спільні та відмінні ознаки, а також значення для

організації інклюзивного навчання в початковій школі. Доцільно аналізувати індивідуалізацію і диференціацію не лише на рівні теоретичних визначень, а й у контексті реальних освітніх потреб учнів з різними навчальними труднощами.

У процесі підготовки до семінарського заняття варто опрацювати методи й прийоми індивідуалізованого навчання, звертаючи увагу на їх відповідність віковим та індивідуальним особливостям молодших школярів. Особливу увагу слід приділити аналізу педагогічних технологій диференціації освітнього процесу, їх структурі, можливостям адаптації навчального матеріалу та організації навчальної діяльності в інклюзивному класі. Важливо усвідомити роль учителя й асистента вчителя у доборі та реалізації відповідних методів і технологій.

Виконуючи завдання для самостійної роботи, рекомендується зосередитися на аналізі практичних прикладів організації освітнього процесу з урахуванням індивідуальних освітніх потреб учнів інклюзивного класу. Доцільно оцінювати ефективність використаних методів індивідуалізації та диференціації, визначати їх сильні сторони й можливі напрями вдосконалення.

Такий підхід сприятиме формуванню здатності свідомо проєктувати інклюзивний освітній процес і застосовувати педагогічні технології відповідно до потреб конкретних здобувачів освіти.

План лекції

1. Сутність і відмінності понять «індивідуалізація» та «диференціація».
2. Методи й прийоми індивідуалізованого навчання учнів з різними освітніми труднощами.
3. Технології диференціації освітнього процесу.
4. Приклади організації роботи з урахуванням індивідуальних освітніх потреб учнів.

План семінарського заняття

1. Обговорення сутності та відмінностей понять «індивідуалізація» та «диференціація».
2. Характеристика методів та прийомів індивідуалізованого навчання учнів з різними освітніми труднощами.
3. Практикум щодо впровадження технології диференціації освітнього процесу.
4. Приклади організації роботи з урахуванням індивідуальних освітніх потреб учнів інклюзивного класу.

Завдання для самостійної роботи

- ✓ Підготуватися до групового обговорення сутності та відмінностей понять "індивідуалізація" та "диференціація".
- ✓ Підготувати коротке повідомлення щодо технологій диференціації освітнього процесу.
- ✓ Дібрати приклади впровадження індивідуалізації та диференціації для здобувачів освіти з ООП на предметах мовно-літературної освітньої галузі в початковій школі.

***Примітка щодо форми виконання завдань:** завдання виконуються у письмовій формі (таблиця, структурований аналіз, нотатник) з можливістю короткої усної презентації результатів під час семінару.*

Запитання для самоконтролю

- У чому полягає сутність понять «індивідуалізація» та «диференціація» в освітньому процесі початкових класів? Які їх спільні та відмінні ознаки?
- Які методи й прийоми індивідуалізованого навчання доцільно застосовувати для учнів з різними освітніми труднощами в умовах інклюзивного класу?
- Які педагогічні технології диференціації освітнього процесу використовуються в початкових класах? У чому полягають їх дидактичні можливості в інклюзивному навчанні?

- Як здійснюється організація навчальної діяльності з урахуванням індивідуальних освітніх потреб учнів інклюзивного класу? Наведіть приклади з педагогічної практики.
- Які чинники необхідно враховувати вчителю під час добору методів індивідуалізації та диференціації навчання в інклюзивному освітньому середовищі?

Тема 4. Кооперативна технологія навчання учнів інклюзивного класу

Методичні рекомендації

Під час опанування теми студентам рекомендується зосередитися на розумінні кооперативного навчання як педагогічної технології, що ґрунтується на принципах взаємодії, співпраці та спільної відповідальності учнів за результати навчання. Важливо усвідомити теоретичні основи кооперативного навчання, його дидактичні принципи та значення для організації інклюзивного освітнього процесу в початковій школі. Доцільно аналізувати кооперативне навчання як засіб розвитку соціальних, комунікативних і навчальних умінь молодших школярів з урахуванням різних освітніх потреб.

У процесі підготовки до семінарського заняття варто звернути особливу увагу на форми та методи організації кооперативного навчання в інклюзивному класі, аналізуючи їх педагогічні можливості та обмеження. Рекомендується зіставляти переваги та труднощі використання кооперативної технології навчання, визначати педагогічні умови її ефективного застосування, а також роль учителя й асистента вчителя в організації групової та парної діяльності учнів. Такий аналіз сприятиме формуванню здатності обґрунтовано добирати форми кооперативної взаємодії відповідно до освітніх завдань і можливостей учнів.

Виконуючи завдання для самостійної роботи, доцільно зосередитися на доборі та описі практичних моделей кооперативної роботи в групах і парах з молодшими школярами інклюзивного класу. Важливо обґрунтовувати доцільність використання кожної моделі з урахуванням індивідуальних освітніх потреб учнів, рівня їх навчальних можливостей та соціальної взаємодії.

Поєднання теоретичного аналізу з практичним моделюванням освітніх ситуацій сприятиме формуванню готовності майбутнього вчителя до ефективної реалізації кооперативних технологій у професійній діяльності.

План лекції

1. Теоретичні основи кооперативного навчання.
2. Форми та методи організації кооперативного навчання в інклюзивному класі.
3. Переваги та труднощі використання кооперативної технології.
4. Практичні моделі роботи в групах і парах з молодшими школярами.

План семінарського заняття

1. Обговорення сутності та теоретичних основ кооперативного навчання.
2. Аналіз форм та методів організації кооперативного навчання в інклюзивному класі.
3. Характеристика переваг та труднощів використання кооперативної технології навчанні учнів інклюзивного класу.
4. Групова робота – добір практичних моделей роботи в групах і парах з молодшими школярами інклюзивного класу.

Завдання для самостійної роботи

- ✓ Опрацювати наукові джерела та підготувати стислий письмовий коментар, у якому розкрити сутність і теоретичні основи кооперативного навчання, обґрунтувавши його значення для організації інклюзивного навчання в початковій школі.

- ✓ Проаналізувати форми та методи кооперативного навчання, що використовуються в інклюзивному класі, і подати результати аналізу у вигляді таблиці або структурованого переліку з короткою характеристикою кожної форми.
- ✓ Здійснити аналітичну характеристику переваг і труднощів використання кооперативної технології навчання учнів інклюзивного класу, визначивши педагогічні умови її ефективного застосування.
- ✓ Дібрати та описати практичні моделі роботи в групах і парах з молодшими школярами інклюзивного класу, обґрунтувавши доцільність їх використання з урахуванням індивідуальних освітніх потреб учнів.

***Примітка щодо форми виконання завдань:** результати самостійної роботи подаються у письмовому вигляді або у формі презентації практичних моделей. Добрані приклади можуть бути презентовані в групах під час семінарського заняття.*

Запитання для самоконтролю

- У чому полягають теоретичні основи кооперативного навчання та які його ключові дидактичні принципи?
- Які форми та методи кооперативного навчання найбільш доцільні для використання в інклюзивному класі початкової школи?
- Які педагогічні переваги забезпечує використання кооперативної технології навчання в умовах інклюзивного освітнього середовища?
- З якими труднощами може зіткнутися вчитель під час організації кооперативного навчання в інклюзивному класі та якими шляхами їх можна подолати?
- Які практичні моделі роботи в групах і парах застосовуються з молодшими школярами в інклюзивних класах? Наведіть приклади.
- Які умови необхідно враховувати під час добору моделей кооперативного навчання з урахуванням індивідуальних освітніх потреб учнів?

Тема 5. Технологія подолання навчальних і поведінкових труднощів

Методичні рекомендації

Під час опанування теми рекомендується зосередитися на аналізі видів навчальних і поведінкових труднощів у дітей з особливими освітніми потребами, розглядаючи їх у контексті вікових, психофізичних та соціальних особливостей молодших школярів. Важливо усвідомити, що навчальні й поведінкові труднощі мають комплексний характер і потребують системного педагогічного підходу, орієнтованого на підтримку розвитку дитини в умовах інклюзивного освітнього середовища.

У процесі підготовки до семінарського заняття доцільно опрацювати методики подолання труднощів у навчанні, звертаючи увагу на їх відповідність індивідуальним освітнім потребам учнів з ООП. Особливу увагу слід приділити сутності та напрямам психолого-педагогічного супроводу дітей із поведінковими труднощами, а також ролі міждисциплінарної взаємодії фахівців у забезпеченні ефективності корекційної роботи в інклюзивному класі.

Виконуючи завдання для самостійної роботи, рекомендується зосередитися на усвідомленні ролі педагогічного партнерства між учителем, асистентом вчителя, психологом і батьками у процесі подолання навчальних і поведінкових труднощів. Важливо поєднувати теоретичні знання з аналізом практичних ситуацій, визначати можливі педагогічні ризики та перспективи вдосконалення корекційної діяльності.

Такий підхід сприятиме формуванню професійної готовності майбутнього вчителя початкових класів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі.

План лекції

1. Види навчальних і поведінкових труднощів у дітей з ООП.
2. Методики подолання труднощів у навчанні.

3. Психолого-педагогічний супровід дітей із поведінковими труднощами.
4. Співпраця педагога, асистента, психолога та батьків у процесі корекції.

План семінарського заняття

1. Аналіз видів навчальних і поведінкових труднощів у дітей з ООП.
2. Характеристика методик подолання труднощів у навчанні учнів з ООП.
3. Обговорення сутності психолого-педагогічного супроводу дітей із поведінковими труднощами.
4. Дискусія щодо ролі співпраці педагога, асистента вчителя, психолога та батьків у процесі подолання навчальних і поведінкових труднощів у дітей з ООП.

Завдання для самостійної роботи

- ✓ Проаналізувати види навчальних і поведінкових труднощів у дітей з особливими освітніми потребами та скласти структуровану схему або таблицю з їх характеристикою й можливими проявами в освітньому процесі початкової школи.
- ✓ Опрацювати наукові та методичні джерела й підготувати стислий аналітичний огляд методик подолання навчальних труднощів у здобувачів освіти з особливими освітніми потребами, визначивши умови їх ефективного застосування.
- ✓ Підготувати письмовий коментар щодо сутності психолого-педагогічного супроводу дітей із поведінковими труднощами, окресливши його основні напрями, принципи та роль кожного фахівця команди супроводу.
- ✓ Підготуватися до панельної дискусії щодо ролі співпраці педагога, асистента вчителя, психолога та батьків у процесі подолання навчальних і поведінкових труднощів у дітей з особливими освітніми потребами, обґрунтувавши власну позицію прикладами з освітньої практики.

***Примітка щодо форми виконання завдань:** завдання виконуються у письмовій аналітичній формі (таблиця, коментар, огляд) та використовуються як основа для участі в дискусії на семінарському занятті.*

Запитання для самоконтролю

- Які види навчальних труднощів характерні для дітей з особливими освітніми потребами та як вони проявляються в освітньому процесі початкової школи?
- Які основні поведінкові труднощі можуть виникати у дітей з особливими освітніми потребами та які чинники зумовлюють їх появу?
- У чому полягає сутність методик подолання навчальних труднощів у здобувачів освіти з ООП?
- Які принципи та напрями психолого-педагогічного супроводу дітей із поведінковими труднощами визначальні в умовах інклюзивного навчання?
- Яка роль педагога, асистента вчителя, практичного психолога та батьків у процесі подолання навчальних і поведінкових труднощів у дітей з ООП?
- Які педагогічні умови забезпечують ефективність співпраці фахівців і батьків у процесі психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП?

Тема 6. Технологія формування у здобувачів освіти соціальних навичок

Методичні рекомендації

Під час опанування теми рекомендується зосередитися на розумінні соціальних навичок як важливої складової соціалізації та успішної взаємодії здобувачів освіти в інклюзивному освітньому середовищі. Важливо усвідомити їх значення для розвитку комунікативної компетентності, формування соціально прийнятної поведінки та забезпечення повноцінної участі учнів з

особливими освітніми потребами в освітньому процесі початкової школи. Доцільно аналізувати соціальні навички у взаємозв'язку з віковими та індивідуальними особливостями молодших школярів.

У процесі підготовки до семінарського заняття варто опрацювати освітні технології розвитку комунікативних і соціально-побутових умінь, звертаючи увагу на можливості інтеграції відповідних вправ і методик у різні освітні галузі початкової школи. Особливу увагу слід приділити використанню соціальних історій та рольових ігор як ефективних інструментів формування соціальних навичок, а також аналізу педагогічних умов їх результативного застосування в інклюзивному класі.

Виконуючи завдання для самостійної роботи, треба зосередитися на розробленні практичних матеріалів, спрямованих на розвиток соціальних навичок учнів з особливими освітніми потребами, та на осмисленні ролі партнерства з батьками у формуванні соціальних компетентностей дітей.

Поєднання теоретичного аналізу з практичним проектуванням освітніх ситуацій сприятиме формуванню професійної готовності майбутнього вчителя початкових класів до ефективної роботи в інклюзивному освітньому середовищі.

План лекції

1. Значення соціальних навичок у здобувачів освіти в інклюзивному середовищі.
2. Освітні технології розвитку комунікативних і соціально-побутових умінь.
3. Соціальні історії та рольові ігри як педагогічні інструменти.
4. Партнерство з батьками у розвитку соціальних компетентностей.

План семінарського заняття

1. Обговорення сутності та значення соціальних навичок у здобувачів освіти в умовах інклюзивного освітнього середовища.

2. Аналіз освітніх технологій розвитку комунікативних і соціально-побутових умінь учнів з особливими освітніми потребами.
3. Групова робота: добір і презентація прикладів використання соціальних історій та рольових ігор для формування соціальних навичок учнів.
4. Дискусія з теми: «Партнерство педагогів і батьків у розвитку соціальних компетентностей учнів інклюзивного класу».

Завдання для самостійної роботи

- ✓ Підготувати презентацію (5–6 слайдів) з теми *«Значення соціальних навичок у здобувачів освіти в інклюзивному середовищі»*, розкривши їх роль у соціалізації, комунікації та навчальній діяльності учнів початкової школи.
- ✓ Розробити систему вправ для розвитку соціальних навичок здобувачів освіти з особливими освітніми потребами в процесі вивчення технологічної та мистецької освітніх галузей, обґрунтувавши методичну доцільність кожної вправи.
- ✓ Підготувати есе на тему *«Партнерство з батьками у розвитку соціальних компетентностей учнів інклюзивного класу»*, з акцентом на роль педагога у налагодженні ефективної взаємодії з родиною.

***Примітка щодо форми виконання завдань:** результати самостійної роботи подаються у вигляді презентації, есе або методичної розробки вправ. Окремі матеріали можуть бути представлені усно під час семінару.*

Завдання для самоконтролю

- У чому полягає сутність соціальних навичок та яке їх значення для розвитку і соціалізації здобувачів освіти в інклюзивному освітньому середовищі?

- Які основні групи соціальних навичок (комунікативні, соціально-побутові, поведінкові) формуються у молодших школярів в умовах інклюзивного навчання?
- Які освітні технології та педагогічні прийоми використовуються для розвитку комунікативних і соціально-побутових умінь учнів з особливими освітніми потребами?
- У чому полягає педагогічний потенціал соціальних історій та рольових ігор у формуванні соціальних навичок здобувачів освіти?
- Які умови забезпечують ефективність використання технологій формування соціальних навичок в інклюзивному класі початкової школи?
- Яку роль відіграє партнерство педагогів і батьків у розвитку соціальних компетентностей учнів інклюзивного класу?

Тема 7. Технологія альтернативної комунікації учнів з особливими освітніми потребами

Методичні рекомендації

Під час опанування теми рекомендується зосередитися на ґрунтовному розумінні альтернативної та додаткової комунікації (АДК) як педагогічної технології підтримки навчання і соціалізації здобувачів освіти з особливими освітніми потребами. Важливо усвідомити сутність АДК, її призначення та відмінність від традиційних мовленнєвих засобів спілкування, а також розглядати альтернативну комунікацію як інструмент забезпечення доступності освітнього процесу в умовах інклюзивного навчання початкової школи.

У процесі підготовки до семінарського заняття доцільно опрацювати основні системи та засоби альтернативної й додаткової комунікації (піктограми, жести, технічні засоби), звертаючи увагу на можливості їх використання залежно від індивідуальних освітніх потреб учнів. Особливу увагу слід приділити аналізу ролі АДК у розвитку мовлення, комунікативної активності та соціальної взаємодії дітей з особливими освітніми

потребами, а також обговоренню педагогічних умов ефективного впровадження засобів АДК в освітньому процесі.

Виконуючи завдання для самостійної роботи, рекомендується зосередитися на практичному моделюванні використання засобів АДК в освітньому процесі початкової школи. Важливо не лише добирати й ілюструвати приклади застосування АДК, а й обґрунтовувати їх педагогічну доцільність та ефективність для розвитку мовлення і соціалізації учнів.

Поєднання теоретичного аналізу з практичним проєктуванням освітніх ситуацій сприятиме формуванню професійної готовності майбутнього вчителя початкових класів до використання альтернативної комунікації в інклюзивному освітньому середовищі.

План лекції

1. Поняття альтернативної та додаткової комунікації (АДК).
2. Основні системи та засоби АДК.
3. Роль АДК у розвитку мовлення і соціалізації.
4. Практичні приклади застосування АДК в освітньому процесі.

План семінарського заняття

1. Обговорення сутності понять альтернативної та додаткової комунікації (АДК).
2. Характеристика основних систем і засобів альтернативної та додаткової комунікації (піктограми, жести, технічні засоби).
3. Дискусія щодо ролі альтернативної комунікації у розвитку мовлення і соціалізації здобувачів освіти з особливими освітніми потребами.
4. Групова робота: добір практичних прикладів застосування АДК в освітньому процесі початкової школи.

Завдання для самостійної роботи

- ✓ Підготувати нотатник з альтернативної та додаткової комунікації (АДК), у якому подати визначення АДК, охарактеризувати її основні системи та засоби, а також окреслити педагогічні умови використання АДК в інклюзивному освітньому процесі початкової школи.

- ✓ Проілюструвати основні засоби АДК (піктограми, жести, технічні засоби) шляхом добору прикладів або створення візуальних матеріалів, обґрунтувавши доцільність їх використання для розвитку мовлення та комунікації дітей з особливими освітніми потребами.
- ✓ Підготуватися до панельної дискусії з теми «Роль альтернативної комунікації у розвитку мовлення і соціалізації дитини з особливими освітніми потребами», аргументувавши власну позицію з опорою на наукові джерела та приклади з освітньої практики.

Примітка щодо форми виконання завдань: *вибрані завдання виконуються у письмовій або візуальній формі (нотатник, ілюстративні матеріали, презентація). Підготовлені матеріали використовуються для панельної дискусії та обговорення на семінарському занятті.*

Запитання для самоконтролю

- У чому полягає сутність альтернативної та додаткової комунікації (АДК) та яке її значення для навчання і соціалізації учнів з особливими освітніми потребами?
- Які основні системи та засоби альтернативної й додаткової комунікації використовуються в інклюзивному освітньому процесі (піктограми, жести, технічні засоби)?
- Яку роль відіграє альтернативна комунікація у розвитку мовлення, пізнавальної діяльності та соціальної взаємодії дитини з особливими освітніми потребами?
- Які педагогічні умови забезпечують ефективне застосування засобів АДК в освітньому процесі початкової школи?
- Які труднощі можуть виникати під час упровадження альтернативної комунікації та якими шляхами їх можна подолати?
- Яка роль учителя, асистента вчителя, фахівців психолого-педагогічного супроводу та батьків у використанні засобів АДК в інклюзивному освітньому середовищі?

ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Підсумковий контроль з навчальної дисципліни здійснюється у формі заліку шляхом тестування, що передбачає виконання 40 тестових завдань, спрямованих на перевірку рівня засвоєння теоретичних знань і розуміння основних положень курсу.

У процесі підготовки до заліку здобувачам освіти рекомендується систематизувати навчальний матеріал усіх тем дисципліни, зокрема:

- понятійно-категоріальний апарат;
- сутність і зміст технологій інклюзивного навчання;
- роль технологій інклюзивного навчання у забезпеченні ефективного функціонування інклюзивного освітнього середовища початкової школи.

Особливу увагу під час підготовки слід приділити ключовим поняттям, визначенням, класифікаціям і характеристикам, що розглядалися на лекційних і семінарських заняттях, а також матеріалам, винесеним на самостійне опрацювання.

Рекомендується повторити зміст тем, пов'язаних із технологічним підходом, професійною готовністю педагога, індивідуалізацією та диференціацією навчання, кооперативними та корекційними технологіями, формуванням соціальних навичок і застосуванням альтернативної та додаткової комунікації.

Доцільно використовувати питання для самоконтролю як орієнтир для перевірки рівня готовності до тестування.

Підготовка до тестового заліку передбачає не лише відтворення теоретичних положень, а й розуміння логіки застосування педагогічних технологій в інклюзивному освітньому процесі. Здобувачам освіти рекомендується аналізувати типові педагогічні ситуації, зіставляти поняття та підходи, визначати педагогічно доцільні рішення, що відповідають принципам Нової української школи.

Такий підхід сприятиме успішному виконанню тестових завдань і підтвердженню сформованості професійної готовності до реалізації технологій інклюзивного навчання у початковій школі.

Розподіл балів, які отримують студенти з навчальної дисципліни

ЗМ. 1 (20 балів)			ЗМ. 2 (40 балів)						Підсумковий модуль- контроль	Всього
Т.1.	Т.2.	М.1. проектн	Т.3	Т.4	Т.5	Т.6	Т.7	М2 Методи		
6	6	8	6	6	6	6	6	10	40	100

Методичний коментар до виконання проєктної роботи за М.1

Проектна робота є складовою **поточного оцінювання за модулем 1** та спрямована на поглиблення теоретико-методологічного розуміння інклюзивного навчання як системного педагогічного явища в умовах Нової української школи. Її виконання передбачає самостійний аналіз наукових джерел, нормативно-концептуальних документів і сучасних освітніх практик з метою формування цілісного бачення технологічного підходу та професійної готовності педагога до реалізації технологій інклюзивного навчання.

Форма виконання проєктної роботи варіативна й обирається здобувачем освіти відповідно до навчальних інтересів і професійних потреб. Проєкт може бути виконаний у таких формах:

- аналітичний проєкт;
- презентація з методичним коментарем;
- письмова робота.

Незалежно від обраної форми, проєктна робота має відзначатися логічністю викладу, науковою обґрунтованістю висновків та чітким зв'язком теоретичних положень із практикою інклюзивного навчання в початковій школі.

Виконання та захист проєктної роботи є обов'язковою умовою допуску здобувача освіти до підсумкового контролю (заліку). Захист проєкту передбачає стислий виклад основних положень роботи та аргументоване обґрунтування авторської позиції.

Проектна робота оцінюється відповідно до визначених критеріїв (таблиця 1) та підлягає комплексному оцінюванню з урахуванням якості змісту, рівня самостійності здобувача освіти та здатності інтегрувати теоретичні знання з практичними аспектами інклюзивного навчання.

Загальна оцінка за проєктну роботу становить 8 балів, які зараховуються до результатів поточного контролю за модулем 1.

Таблиця 1

Критерії оцінювання проєктної роботи (М.1)

Критерій	Зміст критерію	Кількість балів
Змістова повнота та відповідність темі	Відповідність проєкту обраній темі, повнота розкриття проблематики, коректність використання понять і категорій	до 2 балів
Теоретико-методологічна обґрунтованість	Використання наукових джерел, нормативних документів, логіка аналізу, аргументованість висновків	до 2 балів
Методична спрямованість і практична цінність	Зв'язок теоретичних положень із практикою інклюзивного навчання, наявність методичних висновків або рекомендацій	до 2 балів
Структура, логіка та оформлення роботи	Чітка структура, послідовність викладу, дотримання вимог до оформлення, якість візуального супроводу (за наявності)	1 бал
Захист проєкту та аргументація позиції	Уміння презентувати результати роботи, відповідати на запитання, аргументовано відстоювати власну позицію	1 бал
Разом		8 балів

Орієнтовні теми проєктних робіт (для поточного контролю за М.1)

1. Технологічний підхід як методологічна основа організації інклюзивного навчання в початковій школі Нової української школи.
2. Інклюзивне навчання як системне педагогічне явище: структура, принципи та умови ефективної реалізації в початковій школі.

3. Професійна готовність учителя початкових класів до реалізації технологій інклюзивного навчання: зміст, структура, шляхи формування.
4. Педагогічне партнерство в інклюзивному освітньому середовищі: роль учителя, асистента вчителя та команди психолого-педагогічного супроводу.
5. Організаційні та нормативні засади впровадження технологій інклюзивного навчання в умовах Нової української школи.

Методичний коментар до виконання практико-орієнтованої роботи (Модуль 2)

Практико-орієнтована робота є складовою поточного оцінювання за **модулем 2** і спрямована на формування практичних умінь здобувачів освіти щодо проєктування та реалізації педагогічних технологій інклюзивного навчання в початковій школі. Її виконання передбачає застосування теоретичних знань у практичній площині, розроблення педагогічно доцільних рішень та обґрунтування їх ефективності з урахуванням індивідуальних освітніх потреб учнів.

Форма виконання практико-орієнтованої роботи варіативна та обирається здобувачем освіти залежно від навчальних інтересів і професійних запитів. Практико-орієнтована робота може бути представлена у вигляді:

- методичної розробки;
- педагогічного кейсу;
- системи вправ;
- презентації з практичними прикладами.

Незалежно від обраної форми, практико-орієнтована робота має відзначатися чіткою структурою, педагогічною доцільністю запропонованих рішень, логічним поєднанням теоретичних положень із практикою інклюзивного навчання та орієнтацією на реальні освітні ситуації початкової школи.

Виконання та представлення практико-орієнтованої роботи є обов'язковою складовою поточного контролю. Робота оцінюється відповідно до визначених критеріїв (таблиця 2) та підлягає комплексному оцінюванню з урахуванням якості змісту, рівня самостійності здобувача освіти та здатності обґрунтовано презентувати власні педагогічні рішення.

Загальна оцінка за практико-орієнтовану роботу становить 10 балів, які зараховуються до результатів поточного контролю за модулем 2.

Таблиця 2

Критерії оцінювання практико-орієнтованої роботи

Критерій	Зміст критерію	Кількість балів
Відповідність темі та меті роботи	Розкриття обраної теми, відповідність змісту завданням курсу та специфіці інклюзивного навчання	до 2 балів
Педагогічна обґрунтованість	Доцільність обраних методів, технологій і прийомів, аргументація педагогічних рішень	до 3 балів
Практична спрямованість	Орієнтація на реальні освітні ситуації, можливість використання матеріалів у практиці початкової школи	до 3 балів
Структура та оформлення роботи	Логічність побудови, чіткість викладу, якість оформлення або візуального супроводу	до 1 бала
Презентація та захист	Уміння представити результати, аргументувати власну позицію, відповідати на запитання	до 1 бала
Разом		10 балів

**Орієнтовні теми практико-орієнтованих робіт
(для поточного контролю за М.2)**

1. Методичні підходи до індивідуалізації та диференціації навчання учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі.
2. Використання кооперативних технологій навчання в інклюзивному класі початкової школи: методичні рекомендації для вчителя.
3. Корекційні педагогічні технології подолання навчальних і поведінкових труднощів учнів з особливими освітніми потребами.
4. Формування соціальних навичок молодших школярів з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання.
5. Застосування альтернативної та додаткової комунікації в освітньому процесі початкової школи: методичний аспект.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гордійчук, О. Є. (2016). Інклюзивна освіта – імператив часу. У В. В. Засенка, А. А. Колупасової, Н. І. Лазаренко, З. П. Ленів (Ред.), *Освіта дітей з особливими потребами: від інституалізації до інклюзії* (с. 82–85). Вінниця: ТОВ фірма «Планер» [ТЗ]
2. Гордійчук, О. Є. (2015). Індивідуалізоване навчання і виховання дітей з особливими потребами в умовах інклюзивного класу: теоретичний аспект. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*, Додаток 1 до вип. 36, т. III(63), 297–303. Київ: Гнозис [ТЗ]
3. Гордійчук, О. Є., & Селезнєва, О. М. (2023). Організація інклюзивного навчання в Україні як складова сучасної освіти. In *Pedagogy and psychology in the modern world: interaction vectors: Proceedings of the International scientific and practical conference* (pp. 61–64) – Режим доступу: <https://archer.chnu.edu.ua/handle/123456789/7911?show=full> (дата звернення: 1.02.2026) [Т1, Т2]
4. Кабінет Міністрів України. (2021). *Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти* (Постанова № 957)) – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/957-2021-%D0%BF> (дата звернення: 1.02.2026) [Т1, Т2]
5. Коваль, Л. В., Квітка, Н. О., Лапін, А. В., та ін. (2019). *Асистент вчителя у закладі загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання: навчально-методичний посібник.*) – Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/719558/> (дата звернення: 1.02.2026) [Т1, Т2]
6. Коврігіна, Л. (2020). Диференціація навчання як спосіб індивідуалізації в умовах інклюзивного навчання. *Український педагогічний журнал*, (2/25), с.103–109 – Режим

- доступу: [https://doi.org/10.32405/2413-4139-2020-2\(25\)-103-109](https://doi.org/10.32405/2413-4139-2020-2(25)-103-109) (дата звернення: 1.02.2026) [Т3]
7. Колток, Л. Б. (2021). Технології педагогічного оцінювання результатів навчання в умовах інклюзивної освіти. *Інноваційна педагогіка*, (32-1), 14–18) – Режим доступу: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/32-1.3> (дата звернення: 1.02.2026) [Т1, Т3]
 8. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. (2023). Інклюзія: покроково для педагогів: навчально-методичний посібник (Серія «Інклюзивна освіта»). Київ, 2023. – 232 с. (дата звернення: 1.02.2026) [Т1, Т2]
 9. Колупаєва, А. А., & Таранченко, О. М. (2019). *Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник.* – Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/719075/> (дата звернення: 1.02.2026) [Т1, Т3, Т5]
 10. Колупаєва, А. А., & Таранченко, О. М. (2023). *Діти з особливими освітніми потребами: навчання та супровід у період повоєнної відбудови: навчально-методичний посібник.* – Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739320/> (дата звернення: 1.02.2026) [Т2, Т5]
 11. Колупаєва, А. А., & Таранченко, О. М. (2025). *Концепти та стратегії розвитку інклюзивної освіти* (монографія; електронна версія). – Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/747577/> (дата звернення: 1.02.2026) [Т1, Т2]
 12. Коссова-Сіліна, Г. О. (2024). *Інклюзивне навчання в ЗП(ПТ)О в умовах війни та повоєнної відбудови: навчально-методичний посібник.* – Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/740470/> (дата звернення: 2.03.2026) [Т1, Т2]
 13. Марєєва, Т. В. (2021). Практичні засади застосування арттерапії та артпедагогіки як методів інклюзивного навчання осіб із особливими освітніми потребами.

- Інноваційна педагогіка*, (39), 143–147. – Режим доступу: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/39.28> (дата звернення: 2.03.2026) [Т5, Т6]
14. Міністерство освіти і науки України. (2019). *Методичні рекомендації щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами.* – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/inkluzyvne-navchannya/2019/08/07/rekomendatsiiorganizatsiya-navchannyaoop.pdf> (дата звернення: 2.03.2026) [Т1, Т2, Т5]
 15. Міністерство освіти і науки України. (2020, September 2). *Асистент вчителя та асистент дитини виконують різні функції та мають різні обов'язки – роз'яснення МОН.* – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/news/asistent-vchitelya-ta-asistent-ditini-vikonuyut-rizni-funktsii-ta-mayut-rizni-obovyazki-rozyasnennya-mon> (дата звернення: 2.03.2026) [Т1, Т2]
 16. Міністерство освіти і науки України. (2022). *Використання методів альтернативної та додаткової комунікації в закладах освіти* (лист/методичні рекомендації). – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/inkluzyvne-navchannya/2022/09/14/List-4.2373-22-09.09.2022-Pro.metod.rekom.14.09.2022.pdf> (дата звернення: 2.03.2026) [Т7]
 17. Міністерство освіти і науки України. (2025, August 26). *Рекомендації щодо особливостей організації освітнього процесу осіб з особливими освітніми потребами в закладах ЗЗСО у 2025/2026 н.р.* – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/osvita-2/inklyuzivne-navchannya/dlya-fakhivtsiv/metodichni-rekomendatsii-2/list-mon-26082025-117666-25-rekomendaciyi.pdf> (дата звернення: 2.03.2026) [Т1, Т2]
 18. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. 2017. URL: – Режим доступу:

- <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkolacompressed.pdf> (дата звернення: 2.03.2026) [T1, T2].
19. Орленко, І. М. (2022). Використання альтернативної і додаткової комунікації в ранньому втручанні в умовах надзвичайної ситуації. *[Фахове видання]*, (5), 75–82. – Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2709-3093/2022.5/12> (дата звернення: 2.03.2026) [T7, T5]
 20. Педагогічні технології інклюзивного навчання: навч.-метод. посібник / А. А. Колупаєва, О. М. Таранченко. Київ: Видавнича група «Атопол», 2015. 136 с. (Серія «Інклюзивна освіта») [T1-T7].
 21. Пелех, Ю., Філоненко, М., & Шевців, З. (2023). Теоретико-методична підготовка майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей до роботи в умовах інклюзії: формування інклюзивної компетентності. *Молодь і ринок*, (1/209), 53–57. – Режим доступу: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.273457> (дата звернення: 2.03.2026) [T2]
 22. Порошенко, М. А. (2018). *Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник*. – Режим доступу: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/inkluzyvne-navchannya/posibniki/Inclusive_study_Sep17.pdf (дата звернення: 2.03.2026) [T2, T5]
 23. Прохоренко, Л. І. (2021). *Методичні рекомендації для інклюзивно-ресурсних центрів* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ispukr.org.ua/articles/21/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4.%20%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97%20%D0%B4%D0%BB%D1%8F%20%D0%86%D0%A0%D0%A6.pdf> (дата звернення: 2.03.2026) [T5]
 24. Прохоренко, Л. І. (Ред.). (2024). *Інклюзивність та безбар'єрність освітнього простору: діти з особливими освітніми потребами* [Електронний ресурс]. – Режим

- доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/743868/> (дата звернення: 4.04.2026) [T1, T2]
25. Прохоренко, Л. І., & Засенко, В. В. (Ред.). (2024). *Спеціальна педагогіка і психологія: сучасний термінологічний словник* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744568/> (дата звернення: 4.04.2026) [T1]
26. Сак Т. Індивідуалізація навчання учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі. Особлива дитина: навчання і виховання. 2014. № 4. С. 18-23 [T3].
27. Скрипка, К. С. (2023). *Управління готовністю керівників закладів загальної середньої освіти до організації інклюзивного навчання* (дисертація) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739824/> (дата звернення: 4.04.2026) [T2]
28. Стеблюк, С. В. (2021). Організація освітнього процесу у класі з інклюзивним навчанням. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*, 1(37), Ч. 1.– Режим доступу: <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2021-1-1-18> (дата звернення: 4.04.2026) [T1, T4]
29. Цимбал-Слатвінська, С. В. (2023). Практичний аспект формування комунікативної стратегії засобами альтернативної та додаткової комунікації. *Наукові інновації та передові технології*, 3(17). – Режим доступу: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-3\(17\)-429-439](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-3(17)-429-439) (дата звернення: 4.04.2026) [T7, T6]
30. Чайка, М. С. (2022). *Теорія та практика використання альтернативної та додаткової комунікації для осіб з особливими освітніми потребами: навчально-методичний посібник* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/inkluzyvne-navchannya/2022/02/22/Navch-metod.posibnyk.Teoriya.ta.praktyka.vykoryst.altern.komunik.dlya.osib.z.OOP.22.02.22.pdf> (дата звернення: 5.05.2026) [T7]

31. Чупахіна, С. В. (2020). *Основи інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lib-repo.pnu.edu.ua/bitstream/123456789/3912/1/> (дата звернення: 5.05.2026) [Т1, Т2]
32. Шевців, З. М. (2016). *Основи інклюзивної педагогіки (підручник)* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/12252/> (дата звернення: 5.05.2026) [Т1, Т2]
33. Шевців, З. М. (2016). Теоретичні основи інклюзивної педагогіки. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*, 13(1). – Режим доступу: <https://www.irbis-nbuv.gov.ua/> (дата звернення: 5.05.2026) [Т1]
34. Шевців, З. М. (2017). *Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи до роботи в інклюзивному середовищі загальноосвітнього навчального закладу (монографія)* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://chtyvo.org.ua/authors/Shevtsiv_Zoia_Mykhailivna/ (дата звернення: 15.05.2026) [Т2]

ГЛОСАРІЙ КЛЮЧОВИХ ПОНЯТЬ

МОДУЛЬ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ТЕХНОЛОГІЙ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ.

Тема 1. Технологічний підхід – імператив інклюзивного навчання учнів у системі початкової школи

Технологічний підхід в освіті – організація навчання як цілісної системи з чітко визначеними цілями, етапами, методами, ресурсами та очікуваними результатами, що може відтворюватися в різних умовах.

Педагогічна технологія – описана та обґрунтована сукупність прийомів, методів, форм і засобів навчання/виховання, що забезпечує досягнення запланованих результатів.

Технологія інклюзивного навчання – педагогічна технологія, спрямована на забезпечення участі й навчальних досягнень усіх учнів, зокрема дітей з ООП, через адаптації, підтримки, командну взаємодію та безбар'єрне середовище.

Інклюзивне освітнє середовище – середовище закладу освіти, що забезпечує доступність, участь, безпеку, підтримку та повагу до різноманітності учнів.

Безбар'єрність в освіті – усунення фізичних, інформаційних, комунікаційних, організаційних та психологічних перешкод для участі учнів в освітньому процесі.

Доступність – можливість користування освітніми послугами та ресурсами всіма учнями без дискримінації (фізична, інформаційна, цифрова, комунікаційна тощо).

Розумне пристосування (reasonable accommodation) – необхідні зміни/адаптації умов навчання для учня з ООП, які не створюють надмірного навантаження для закладу й забезпечують рівний доступ.

Адаптація – зміна способів подання матеріалу, організації діяльності або оцінювання без зміни змісту/цілей навчання.

Модифікація – зміна змісту, обсягу або складності навчальних цілей/результатів для конкретного учня.

Команда психолого-педагогічного супроводу – група фахівців (учитель, асистент учителя, психолог, вчитель-логопед/дефектолог, інші) та батьки, що планують і реалізують підтримку учня з ООП.

Асистент учителя – педагогічний працівник, який допомагає вчителю організовувати навчання, забезпечувати підтримку учня(ів) з ООП і реалізувати адаптації/стратегії.

Співвикладання (co-teaching) – модель роботи, коли двоє педагогів спільно планують і проводять урок, розподіляючи ролі для підтримки різних учнівських потреб.

Технології оцінювання в інклюзивному класі – підходи до оцінювання, що враховують індивідуальний прогрес, адаптації й різні форми демонстрації знань.

Тема 2. Формування професійної готовності педагога до реалізації технологій інклюзивного навчання в контексті Нової української школи

Професійна готовність педагога – інтегрована характеристика, що поєднує знання, цінності, мотивацію, уміння та досвід для ефективної діяльності в інклюзивному класі.

Інклюзивна компетентність – здатність педагога забезпечувати навчання й участь усіх учнів через диференціацію, адаптації, партнерство, безпечне середовище та повагу до різноманітності.

Педагогіка партнерства – принципи взаємодії учня, учителя та батьків на основі поваги, довіри, діалогу, відповідальності та співпраці.

Методичний супровід – системна підтримка педагога (консультації, тренінги, наставництво, супервізія) для підвищення якості викладання та інклюзивних практик.

Професійний розвиток (PD/CPD) – безперервне навчання педагога з метою оновлення компетентностей, зокрема інклюзивних.

Супервізія – професійне консультування і підтримка педагогів/фахівців для підвищення якості роботи та профілактики емоційного вигорання.

Психологічна готовність – здатність педагога працювати з різноманітністю учнів без упереджень, з емпатією та стресостійкістю.

Професійне вигорання – стан емоційного виснаження і зниження мотивації через тривале професійне напруження.

Інклюзивна культура закладу – цінності, норми та практики школи, що підтримують рівність, участь та прийняття різноманітності.

МОДУЛЬ 2

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Тема 3. Індивідуалізація і диференціація як педагогічні технології інклюзивного навчання учнів

Індивідуалізація навчання – організація навчання з урахуванням особистих освітніх потреб, темпу, стилю й ресурсів конкретного учня.

Диференціація навчання – варіативність завдань, методів, групування, підтримок і оцінювання для різних груп учнів у межах спільних цілей.

Освітні потреби – потреби учня, необхідні для досягнення навчальних результатів (зокрема, підтримка, ресурси, адаптації).

Освітні труднощі – стійкі або ситуативні бар'єри у навчанні/поведінці, що потребують педагогічних стратегій підтримки.

Рівні підтримки – градація допомоги (універсальна, додаткова, інтенсивна) залежно від потреб учня.

Скафолдинг (педагогічна підтримка) – тимчасові підказки/структури (схеми, алгоритми, підказки), які поступово знімаються зі зростанням самостійності учня.

Індивідуальна освітня траєкторія – персоналізований шлях досягнення результатів навчання, погоджений учнем/батьками/школою.

Індивідуальна програма розвитку (ІПР) – документ планування підтримки учня з ООП (цілі, адаптації, послуги, оцінювання, відповідальні).

Адаптовані навчальні матеріали – матеріали, змінені за формою подачі або структурою (шрифти, обсяг, наочність, інструкції) для доступності.

Тема 4. Кооперативна технологія навчання учнів інклюзивного класу

Кооперативне навчання – організація навчання в малих групах/парах із взаємозалежністю, спільною метою, розподілом ролей та відповідальністю.

Навички командної взаємодії – уміння слухати, домовлятися, залагоджувати конфлікти, підтримувати одне одного.

Парна робота – форма кооперації, де двоє учнів спільно виконують завдання з розподілом ролей.

Групова динаміка – процеси взаємодії та впливу в групі, що визначають ефективність співпраці.

Спільне оцінювання – оцінювання результату групи/пари з урахуванням індивідуальних досягнень.

Тема 5. Технологія подолання навчальних і поведінкових труднощів

Навчальні труднощі – проблеми з опануванням навчального матеріалу, що потребують педагогічних стратегій і/або спеціальної підтримки.

Поведінкові труднощі – прояви поведінки, які порушують навчання/взаємодію (імпульсивність, агресія, уникання, опозиційність тощо).

Позитивна поведінкова підтримка – підхід, що фокусується на попередженні проблем, підкріпленні бажаної поведінки і формуванні навичок.

Підкріплення – наслідок, який збільшує ймовірність повторення бажаної поведінки.

Емоційна саморегуляція – здатність розпізнавати й керувати емоціями та поведінкою.

Психолого-педагогічний супровід – система допомоги учню (і сім'ї) в навчанні та розвитку з участю фахівців.

Тема 6. Технологія формування у здобувачів освіти соціальних навичок

Соціальні навички – уміння взаємодіяти з іншими: комунікувати, співпрацювати, дотримуватися правил, вирішувати конфлікти.

Соціальна компетентність – інтегрована здатність діяти ефективно в соціальних ситуаціях з урахуванням норм і контексту.

Комунікативні уміння – уміння слухати, висловлювати думку, ставити запитання, підтримувати діалог.

Соціально-побутові уміння – навички самообслуговування, орієнтації в побуті, організації часу та простору.

Соціальні історії – короткі структуровані тексти/картки, що пояснюють соціальні ситуації та очікувану поведінку.

Рольова гра – модельована ситуація для тренування поведінки, комунікації та соціальних сценаріїв.

Соціально-емоційне навчання (SEL) – розвиток самосвідомості, саморегуляції, емпатії, відповідального прийняття рішень і стосунків.

Партнерство з батьками – системна взаємодія школи й сім'ї для підтримки розвитку та навчання дитини.

Тема 7. Технологія альтернативної комунікації учнів з особливими освітніми потребами

Альтернативна та додаткова комунікація (АДК) – способи й засоби підтримки або заміщення мовлення для осіб, які мають труднощі вербальної комунікації.

Альтернативна комунікація – повна або часткова заміна усного мовлення іншими способами (жести, символи, пристрої).

Додаткова комунікація – підсилення наявного мовлення (підказки, символи, картки, комунікативні книги).

Комунікативна функція – мета висловлювання (попросити, відмовити, повідомити, відповісти, привернути увагу тощо).

Піктограма/символ – візуальний знак для позначення предмета, дії, почуття або повідомлення.

Комунікативна книга/папка – набір символів/карток для побудови повідомлень.

Комунікативний пристрій (SGD) – електронний засіб, що озвучує повідомлення (від простих кнопок до планшетів із ПЗ АДК).

Візуальний розклад – послідовність подій/дій у вигляді карток/символів для підтримки планування й зменшення тривожності.

Підказка (prompting) – допоміжний стимул (жест, слово, візуальна підказка) для формування правильної відповіді, що поступово знімається.

Комунікативна компетентність – здатність використовувати доступні засоби для ефективного спілкування в різних ситуаціях.

Соціалізація – засвоєння соціальних норм і розвиток взаємодії з іншими в різних середовищах.

Навчальне видання

ТЕХНОЛОГІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Методичні рекомендації

Укладачка: **Гордійчук** Оксана Євгенівна

Літературне редагування *Колодій О. В.*
Технічне редагування *Мельник У. М.*

Підписано до друку 17.06.2026. Формат 60x84/16.
Умов.-друк. арк. 2,7. Обл.-вид. арк. 2,9. Зам. Н-067.
Видавництво Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича.
58002, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2.
e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 891 від 08.04.2002.